

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Kai **vaikas** dalyvauja teisiniame procesē

Informācija ir padarītiem tēvams, globējams ir visiems,
kam tenka lydēti vaikus liudyti teismē

TURINYS:

Kai vaikas dalyvauja baudžiamajame procese	2
Kai vaikas dalyvauja civiliniame procese	11
Kaip padėti vaikui, dalyvaujančiam teisiniame procese	13
Specialistų pagalba	15
Kur kreiptis pagalbos	16

Atsiminkite:

Vaikas turi savais žodžiais papasakoti tiesą apie tai, kas jam nutiko, ką jis matė ar girdėjo, savais žodžiais išsakyti savo nuomonę. Padėdami vaikui ruošti liudyti teisiniame procese, nebandykite jo išmokyti atsakymų atmintinai. Byla gali sužlugti, jei iš vaiko kalbos atrodys, kad jis sako tai, ko buvo išmokytas, t. y. jo pasakojimas nėra visai autentiškas.

Toliau knygelėje pateikiame klausimus, kurie dažniausiai kyla suaugusiems, lydintiems vaikus teisinėse procedūrose, ir specialistų atsakymus į juos.

KAI VAIKAS DALYVAUJA BAUDŽIAMAJAME PROCESĖ

Jei Jūsų vaikas nukentėjo nuo nusikalstamos veikos ar tapo jos liudytoju jam gali tekti dalyvauti baudžiamajame procese, kurį sudaro ikiteisminio tyrimo ir teismo procedūros.

Lietuvos teisinėje sistemoje nėra atskiros institucijos, kuri rūpintųsi vaikais, liudijančiais teisiniame procese. Tiriant ir teisme nagrinėjant nusikalstamą veiką¹, tyrimui vadovauja prokuroras. Dar ikiteisminio tyrimo metu prokuroras ar policijos pareigūnas privalo vaiko atstovams, t. y. tėvams, įtėviams, rūpintojams ar globėjams smulkiai paaiškinti, kokia tvarka vaikas dalyvaus teisiniame procese. Taip pat galite kreiptis į kitas įstaigas ir nevyriausybinės organizacijas, galinčias suteikti jums daugiau informacijos. Tokių įstaigų sąrašą rasite šios knygelės pabaigoje.

IKITEISMINIO TYRIMO IR TEISMO PROCEDŪROS

Klausimas: Kiek reikės laukti bylos nagrinėjimo teisme pradžios?

Atsakymas:

Negalima tiksliai atsakyti į tokį klausimą. Paprastai byloms, kuriose dalyvauja vaikai, teikiama pirmenybė. Tačiau būna, kad byla pradeda nagrinėti teisme praėjus daug laiko nuo pranešimo apie įvykdytą nusikalstamą veiką pateikimo. Nagrinėjimas gali būti atidėtas dėl įvairių priežasčių. Jei dėl to Jums neramu ir norėtumėte sužinoti, kas vyksta, kreipkitės į prokurorą arba teismo raštinę.

Klausimas: Kaip elgtis ikiteisminio tyrimo metu ir prieš teisminį nagrinėjimą?

Atsakymas:

Niekas nepažįsta Jūsų vaiko geriau už Jus. Labai svarbu, kad ikiteisminį tyrimą atliekančiam pareigūnui, prokurorui, bylą nagrinėjančiam teismui praneštumėte viską, kas gali būti svarbu vaikui liudijant. Kuo skubiau ir geriausiai raštu pateikite viską, ko, Jūsų nuomone, gali prireikti. Visi raštai ikiteisminio tyrimo metu pateikiami ikiteisminį tyrimą atliekančiam pareigūnui, prokurorui, o visi raštai teismui pateikiami raštinėje, kuri yra kiekviename teisme², arba tiesiogiai bylą nagrinėjančiam teisėjui. Be savo medžiagos, rašte teismui taip pat nurodykite, kuriame teisme nagrinėjama byla, jos numerį ir, žinoma, savo asmens duomenis. Bylos numerį sužinosite teismo raštinėje.

1 – Nusikalstama veika yra teisinis terminas, skirtas neleistinam, valstybės baudžiamam elgesiui apibrėžti. Nusikalstamos veikos yra dviejų rūšių: nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai. Baudžiamieji nusižengimai yra mažiau pavojingi nei nusikaltimai.

Jei atsiranda kokių nors kliūčių, dėl kurių šaukiami negalite atvykti, iš anksto apie jas praneškite Jus šaukiančiam ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui, teismui. Vaiko psichinę būseną arba jo sveikatos būklę, dėl kurios jis negali atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą, turi patvirtinti sveikatos apsaugos ministro nustatytos formos pažyma.

- Įspėkite, jei vaikas reguliariai vartoja vaistus, kurių jam gali prireikti teisinio proceso metu – pvz., astmos požymius slopinančio inhaliatoriaus.
- Praneškite, jei vaikas turi kalbos, klausos arba regos sutrikimų.
- Galite prašyti vaiką apklausti ne teismo pastate, tačiau kur bus nagrinėjama byla, sprendžia tik teismas. Jis gali Jūsų prašymą atmesti.
- Galite prašyti, kad vaikui liudijant nebūtų kaltinamojo, tačiau tokį sprendimą taip pat priims teismas.

Svarbu. Teismas nagrinės Jūsų prašymus pakeisti vaiko apklausos vietą arba liudyti nedalyvaujant kaltinamajam tik tada, jei pagal įstatymą Jūs esate nukentėjusiojo vaiko atstovas.

Jei esate liudyti pakviesto, bet ne nukentėjusio vaiko tėvas, motina, įtėvis, įmotė ar teisinis globėjas, galite prašyti kaltinimą palaikančio prokuroro, kad šis kreiptųsi į teismą su Jūsų prašymais.

Iš esmės, visos šiame atsakyme aptartos nuostatos ir išreikštos rekomendacijos tinka ir kalbant apie ikiteisminį tyrimą.

Klausimas: Koks mano vaidmuo baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja mano vaikas?

Atsakymas:

Nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos vaikas yra pripažįstamas nukentėjusiuoju asmeniu ir gali dalyvauti baudžiamajame procese. Tačiau vaikas negali pats ginti savo teisių bei interesų, todėl baudžiamajame procese jam atstovauja motina, tėvas, įtėvis, rūpintojas, globėjas arba įstaigos, kuri globoja ar rūpinasi vaiku, įgaliotas asmuo. Ikiteisminio tyrimo metu ar bylą nagrinėjant teisme jie gali tapti nukentėjusiojo atstovais, privačiais kaltintojais ar civiliniais ieškovoais.

Svarbu. Nukentėjusiojo atstovas pagal įstatymą, tai yra Jūs, kaip vaiko motina, tėvas, rūpintojas arba globėjas, viso baudžiamojo proceso metu taip pat turite šias teises:

- turite įrodymų teikimo iniciatyvą (galite siūlyti ištirti įvairias aplinkybes, rinkti ir pateikti įrodymus, kviesti liudytojus, užduoti jiems klausimus ir t.t.);
- galite dalyvauti ikiteisminio tyrimo veiksmuose, kuriuose dalyvauja Jūsų vaikas arba kuriuos atlikti pats prašėte prokuroro;
- galite nušalinti policijos pareigūną, prokurorą, teisėją, vertėją, posėdžio sekretorių, ekspertą ar specialistą, jei manote, kad jie asmeniškai suinteresuoti bylos baigtimi ir negalės jos nagrinėti objektyviai;
- galite susipažinti su bylos medžiaga. Baudžiamojo proceso kodeksas numato, kad prokuroras gali neleisti susipažinti su bylos medžiaga, jei pagrįstai mano, kad tai pakenks ikiteisminio tyrimo sėkmei;
- galite pasakyti baigiamąją kalbą teisme ir išreikšti savo nuomonę dėl padarytos nusikalstamos veikos ir skirtinos baudmės;

2 – Visi raštai teismui pateikiami mažiausiai dviem egzemplioriais, iš kurių vieną, užregistruotą pasiliekaite sau.

■ galite skųsti policijos pareigūno, prokuroro ir teismo veiksmus bei sprendimus. Privataus kaltinimo byloje, kuriose skundą tiesiogiai teismui pateikia nukentėjusysis ar jo atstovas, o ikiteisminis tyrimas neatliekamas ir nedalyvauja prokuroras, turėsite visas išvardintas teises, tik procese būsite vadinamas privačiu kaltintoju.

Svarbu. Jei esate dėl nusikalstamos veikos nukentėjusio vaiko tėvas ar kitas juridinis atstovas, paprašykite policijos pareigūno, prokuroro ar teismo, kad pasirūpintų leisti Jums dalyvauti baudžiamajame procese, t. y. pripažintų Jus atstovu pagal įstatymą.

Kad galėtumėte naudotis nukentėjusiojo atstovo teisėmis, turite pateikti teismui prašymą žodžiu arba raštu. Jeigu dėl kokių nors priežasčių ikiteisminio tyrimo metu nebuvote pripažintas atstovu pagal įstatymą, tą būtina padaryti iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios, t. y. prieš prokurorui perskaitant kaltinamąjį aktą. Geriausia tokį prašymą pateikti policijos pareigūnui ar prokurorui dar ikiteisminio tyrimo pradžioje. Nereikia niekaip pagrįsti ar aiškinti, kodėl norite būti nukentėjusiojo atstovas. Užtenka nurodyti, kad esate dėl nusikalstamos veikos nukentėjusio vaiko tėvai ir norite dalyvauti procese. Žinokite, kad būdamas nukentėjusiojo atstovas, esate visateisis baudžiamojo proceso dalyvis ir net jei procese dalyvaujate kartu su valstybiniu kaltintoju, t. y. prokuroru, esate nepriklausomas.

Būdamas nukentėjusiojo atstovas, privalote dalyvauti visuose teismo posėdžiuose. Teismas Jūsų prašymu gali Jums leisti nedalyvauti bylos nagrinėjime ar atskiruose teismo posėdžiuose. Labai svarbu, kad būdamas nukentėjusiojo atstovu galite teikti prašymus apklausti vaiką ne teismo salėje ir nedalyvaujant kaltinamajam.

Lietuvos įstatymai numato galimybę pasinaudoti advokato pagalba. Galite patys pasirinkti advokatą bet kurioje advokatų kontoroje. Advokatų paslaugos yra mokamos, reikia išsiaiškinti, kiek jos gali kainuoti. Pateikus dokumentus teismas dėl advokato suteiktų paslaugų atsiradusias išlaidas Jūsų prašymu turi priteisti iš kalto asmens.

Taip pat galite kreiptis į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą, kuri yra penkiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose, prašydamas, kad Jums būtų skirtas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos advokatas – tada mokėti nereikės.

Tam dar reikės pateikti duomenis apie savo pajamas bei turtą. Tarnyba įvertins, ar tikrai Jums reikalingas advokatas ir ar Jūsų materialinė padėtis neleidžia jo samdytis. Daugiau informacijos galite rasti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sukurtame tinklalapyje www.teisinepagalba.lt arba savivaldybėje. Jei Jūsų vaikas ir šeima dėl nusikalstamos veikos patyrė turtinės (materialinės) ar neturtinės (moralinės) žalos, turtines pretenzijas kaltinamiesiems galite pareikšti tame pačiame baudžiamajame procese kaip civilinis ieškovas. Jeigu asmuo, pripažintas nukentėjusiuoju, patyrė žalos dėl smurtinio nusikaltimo, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras iš karto po asmens pripažinimo nukentėjusiuoju privalo jį informuoti apie teisę gauti kompensaciją pagal Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymą.

Dalyvaudamas baudžiamajame procese kaip savo vaiko atstovas, galite tapti ir civiliniu ieškovu. Ikiteisminio tyrimo metu raštu surašytą civilinį ieškinį turėtumėte pateikti prokurorui, o užbaigus ikiteisminį tyrimą – bylą nagrinėjančiam teismui. Civiliniame ieškinyje turi būti nurodytas tikslus reikalavimas kaltininkams atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą – nurodyta tiksli priteistinos žalos atlyginimo suma. Prokurorui ar teismui pareikalavus, turėtumėte pateikti

dokumentus, susijusius su pareikštu ieškiniu. Civilinį ieškinį galima pateikti bet kuriuo proceso metu prieš prokurorui pradėdant skaityti kaltinamąjį aktą, todėl geriausia ieškinį pateikti prokurorui dar ikiteisminio tyrimo metu, arba teismui prieš prasidedant pirmajam posėdžiui, bet ne vėliau kaip iki įrodymų tyrimo pradžios. Jei dėl kokių nors teisinių kliūčių teismas atsisakytų priimti ieškinį arba paliktų jį nenagrinėtą, galite savo pretenzijas pareikšti atskirame civiliniame procese. Kreipdamiesi į teismą civilinio proceso tvarka civiliniame ieškinyje parašykite, kokios sumos reikalaujate už patirtą žalą, motyvuokite savo reikalavimus ir pagrįskite juos, prie ieškinio pridėdamas dokumentus. Jūsų ieškinyje bus nagrinėjamas apylinkės arba apygardos teisme tik tuomet, kai atitiks civilinio ieškinio reikalavimus ir kaltininko baudžiamoji byla bus išnagrinėta, ir įsisteisėjusiu teismo nuosprendžiu bus pripažinta, kad jis atsakingas už Jūsų vaikui padarytą žalą.

Klausimas: Ar turiu lydėti vaiką į teismą, policiją ar prokuratūrą?

Atsakymas: TAIP

Turite lydėti vaiką į teismą arba vietą, kur jis bus apklausiamas. Tačiau prieš apsisprendamas klausytis vaiko parodymų, pasistenkite sužinoti, ar pats vaikas nori, kad būtumėte patalpoje, kurioje vyks apklausa. Kai kurie vaikai liudydami gėdijasi tėvų ir stengiasi juos apsaugoti, kad jiems nereikėtų klausytis išsamaus nusikaltimo aprašymo. Kiti jaučiasi drąsiau, jei tėvai liudijimo metu būna kartu su jais. Dažniausiai vaikai nori, kad kai jiems sunku, kartu būtų artimas žmogus. Kai vaikas eina į polikliniką atlikti skausmingos procedūros, pavyzdžiui, taisyti dantų, tikisi, kad jį lydėsite, o ne prie durų pasakysite: „Susitiksime po visko“.

Tačiau reikia stebėti, kaip vaiko parodymai veikia Jus pačius, ir stengtis valdytis. Jei jaudinsitės, vaikui bus tik dar sunkiau. Galite paprašyti draugo arba draugės kartu su Jumis palydėti vaiką į teismą. Žmogus, kuriam posėdis nebus toks reikšmingas, gali labai padėti ir Jums, ir vaikui. O vykdant apklausą ikiteisminio tyrimo metu su vaiku galėsite būti tik Jūs ir Jūsų įgaliotas advokatas.

Teismo salėje, prokuratūros ar policijos patalpoje su vaiku būna vaiko teisių apsaugos skyriaus (VTAS) atstovas arba psichologas.

Jei Jūs šioje byloje taip pat esate liudytojas, teismas Jūsų parodymus išklausys pirmiau. Jūsų vaikas liks vienas koridoriuje prie teismo salės durų. Būtų gerai, kad su juo būtų kas nors iš artimų žmonių. Jei esate nukentėjusio vaiko atstovas ar privatus kaltintojas, turite visą laiką būti teismo salėje, todėl būtinai pasirūpinkite, kad kas nors vaiką globotų viso teismo proceso metu.

Klausimas: Ar vaiko apklausoje galės dalyvauti įtariamasis, kaltinamasis, jo advokatas ir tiesiogiai užduoti vaikui klausimus?

Pagal šiuo metu galiojančią tvarką, jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo ar nukentėjusiojo apsaugos interesais ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams, išskyrus valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovą arba psichologą, gali būti neleista dalyvauti patalpoje, kurioje atliekama apklausa. Tokiu atveju privalomai turi būti daromas garso ir vaizdo įrašas, o įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams turi būti sudaromos sąlygos stebėti ir girdėti apklausą iš kitos patalpos bei per ikiteisminio tyrimo teisėją užduoti apklausiamam asmeniui klausimus. Jei neįmanoma įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams sudaryti sąlygų stebėti ir girdėti apklausą iš kitos patalpos, apklausa atliekama įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams nedalyvaujant. Tokios apklausos metu padarytas garso ir vaizdo įrašas tuoj po apklausos parodomas įtariamajam ir kitiems proceso dalyviams, kurie per ikiteisminio tyrimo teisėją turi teisę užduoti apklausiamam asmeniui klausimus.

KAIP BAUDŽIAMOJI BYLA PATENKA Į TEISMĄ

Lietuvoje nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą (t. y. tyrimą iki bylos perdavimo į teismą) atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai (dažniausiai policininkai).

Prokuroras kontroliuoja, kaip vyksta ikiteisminis tyrimas. Kai nusikalstamos veikos tyrimas baigiamas, prokuroras perduoda bylą teismui.

Ikiteisminis tyrimas turi būti atliekamas per kuo trumpiausius terminus, bet ne ilgiau kaip nustatyta Baudžiamojo proceso kodekse (dėl baudžiamojo nusižengimo – per tris mėnesius; dėl nesunkių, apysunkių ir neatsargių nusikaltimų – per šešis mėnesius; dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų – per devynis mėnesius). Dėl svarbių aplinkybių numatytus terminus ikiteisminiam tyrimui vadovaujancio prokuroro prašymu gali pratęsti aukštesnysis prokuroras.

Ikiteisminis tyrimas turi būti prioritetas bylose, kuriose nukentėjusiesi ar įtariamieji yra nepilnamečiai.

Ikiteisminio tyrimo metu su visais klausimais, abejonėmis reikia nedelsiant kreiptis į ikiteisminį tyrimą atliekantį pareigūną, o negavus tinkamo paaiškinimo ar laukiamo rezultato – į bylą kontroliuojantį prokurorą.

Ikiteisminio tyrimo metu galima raštu prašyti prokuroro, kad būtų renkami Jums žinomi įrodymai, jeigu jų nerenka policijos pareigūnai.

Privataus kaltinimo bylų procese skundą dėl įvykdytos nusikalstamos veikos ir visus turimus įrodymus teismui perduoda ir kaltinimą palaiko nepilnamečio teisėtas atstovas.

Svarbu. Atminkite, kad nusikalstamos veikos ikiteisminį tyrimą atliks ta policijos įstaiga, kurios teritorijoje buvo padaryta nusikalstama veika, todėl geriau su pareiškimu kreiptis į šią įstaigą. Tačiau, jei dėl tam tikrų priežasčių negalite nedelsiant kreiptis į policijos įstaigą, kurios teritorijoje buvo padaryta nusikalstama veika, kreipkitės į Jums artimiausiai esančią policijos įstaigą ar prokuratūrą.

Jei jūs pateikėte prokuratūrai ar policijos įstaigai pranešimą apie įvykdytą nusikalstamą veiką, Jums turi būti pranešta: arba, kad ikiteisminis tyrimas pradėtas ir kam jį pavesta atlikti, arba, kad priimtas nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, kartu, pateikiant paties nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nuorašą.

Policijos pareigūno sprendimą nepradėti tyrimo, t.y. nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, galite apskųsti prokurorui, prokuroro nutarimą – ikiteisminio tyrimo teisėjui. Skundai gali būti paduodami ne vėliau kaip per 7 dienas nuo nutarimo nuorašo gavimo datos. Skundai privalo būti išnagrinėti per septynias dienas nuo skundo ir jam išnagrinėti reikiamos medžiagos gavimo.

Ikiteisminio tyrimo metu Jūsų vaiką apklaus policijoje ar prokuratūroje arba pas ikiteisminio tyrimo teisėją.

Svarbu. Įstatyme nurodyta, kad nepilnametis liudytojas ar nukentėjusysis baudžiamajame procese paprastai apklausiamas ne daugiau kaip vieną kartą. Todėl kuo Jūsų vaikas jaunesnis, tuo labiau prokuroras rūpinsis organizuoti jo apklausą pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kad vaikui nereikėtų eiti liudyti dar kartą, kai byla bus nagrinėjama teisme. Be to, vaiko apklausa gali būti surengta specialiai tam pritaikytose patalpose, dalyvaujant psichologui, kuris padės prokurorui ar teisėjui kalbėtis su vaiku jam suprantama kalba. Turite teisę raštu arba žodžiu prašyti prokuroro, kad apklausa būtų atliekama ikiteisminio tyrimo

teisėjo, vykty ne teismo salėje, ne prokuroro ar policijos pareigūno kabinete, kad joje dalyvautų psichologas. Jei Jūsų prašymas nepatenkinamas (reikalaukite raštiško atsisakymo), galite skųstis aukštesniam prokurorui, t.y. prokuratūros, kurioje dirba prašymo nepatenkinęs prokuroras, vadovui.

Svarbu. Įstatyme nėra nurodyta, kad ikiteisminio tyrimo metu atliekamose vaiko apklausose būtina turi dalyvauti psichologas, tačiau kaip vaiko atstovas Jūs turite teisę prokuroro to prašyti.

Sprendimą laikinai sulaikyti nusikalstama veika įtariamą asmenį 48 valandoms priima policijos pareigūnas arba prokuroras. Sprendimą ilgesniam laikui suimti įtariamąjį prokuroro prašymu priima ikiteisminio tyrimo teisėjas. Apie įtariamojo suėmimą prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo pranešti nukentėjusiajam ir išsiaiškinti, ar nukentėjusysis pageidauja, kad jam būtų pranešta apie būsima įtariamojo paleidimą į laisvę. Pranešti apie įtariamojo suėmimą nebūtina, jeigu nukentėjusiojo gyvenamoji vieta nežinoma. Jeigu nukentėjusiųjų yra daug, apie įtariamojo suėmimą pakanka pranešti jų interesams atstovaujančiam asmeniui (asmenims). Dėl pranešimo nukentėjusiajam surašomas protokolas. Jeigu nukentėjusysis pageidauja, kad jam būtų pranešta apie būsima įtariamojo paleidimą į laisvę, prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas surašo pažymą. Šią pažymą prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas išsiunčia į įtariamojo suėmimo vietą. Įtariamajam ir jo gynėjui neleidžiama susipažinti su šios pažymos turiniu.

Svarbu. Jei neįmanoma įtariamojo laikyti suimto, o jis gyvena kartu su Jūsų vaiku, prokuroro prašymu ikiteisminio tyrimo teisėjas gali įpareigoti įtariamąjį gyventi atskirai nuo nukentėjusiojo, kol bus išnagrinėta baudžiamoji byla, ir uždrausti jam artintis prie vaiko ar su juo bendrauti. Tokio draudimo smulkmenas aptarkite su savo bylos prokuroru.

Jei kaltininkas, kuris yra vaiko tėvas, motina, tėvis, motė, rūpintojas ar globėjas, nėra suimtas, Jūs galite apylinkės teismui pateikti prašymą apriboti tėvų valdžią ir uždrausti tiesiogiai bendrauti su vaiku. Prašymas teikiamas apylinkės teismui pagal Jūsų arba vaiko gyvenamąją vietą. Toks prašymas būtų nagrinėjamas pagal civilinio proceso taisykles, įtraukiant VTAS atstovus. Pasistenkite teismui pateikti visą turimą medžiagą apie pradėtą baudžiamąją bylą.

Prokuroras, surinkęs pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos, surašo kaltinamąjį aktą ir bylos medžiagą perduoda teismui.

Kaip nukentėjusio vaiko atstovas, Jūs turite teisę žinoti apie ikiteisminio tyrimo eigą, gauti raštišką pranešimą, kai byla su kaltinamuoju aktu bus perduota į teismą, ir susipažinti su bylos medžiaga. Jei kyla klausimų, kreipkitės į prokurorą, atsakingą už ikiteisminį tyrimą.

Negalima tiksliai nustatyti, kiek laiko praeis nuo bylos perdavimo teismui iki teismo proceso pradžios.

Apie pirmąjį teismo posėdį Jums bus pranešta šaukimu, kuriame Jūsų vaikas ir Jūs pats būsite kviečiami į teismą liudyti.

Žinoma, galite pats teismo raštinėje pasiteirauti numatomos teismo posėdžio datos.

Ikiteisminiame tyrime yra bene keliolika rūšių proceso veiksmų, iš kurių tik viena yra apklausa. Be apklausos ikiteisminio tyrimo metu būna atliekamos akista-

tos, parodymų patikrinimai vietoje, specialistų tyrimai, psichologinė psichiatrinė ekspertizė ir t.t. Gali pasitaikyti atveju, kad dalyvauti šiuose proceso veiksmuose bus kviečiamas Jūsų vaikas. Jeigu Jūs matote, kad dalyvavimas tam tikrame proceso veiksmo (pvz., parodymų patikrinime įvykio vietoje, kur Jūsų vaikui reiktų įvykio vietoje parodyti ir papasakoti nusikalstamos veikos, nuo kurios jis nukentėjo detales) gali sukelti vaikui itin skaudžių išgyvenimų, atnaujinti patirtos traumos skausmą, Jūs turite teisę kreiptis į ikiteisminį tyrimą atliekantį pareigūną ar prokurorą su prašymu (geriausiai rašytiniu), kad leistų vaikui nedalyvauti atitinkamame proceso veiksmo. Prie tokio prašymo, jei turite, būtinai pridėkite psichologo rekomendacijas, kurias psichologas gali surašyti, jeigu į jį kreipiamasi dėl pagalbos vaikui.

TEISMO PROCESAS

Klausimas: Kas vyks teismo proceso metu?

■ Laukimas

Jei dėl kokių nors teisinių priežasčių Jūsų vaiką reiktų pakartotinai apklausti bylą nagrinėjant teisme, turite teisę prašyti teisėjo, kad šis pavestų apklausą atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Tokiu atveju vaiko apklausa galėtų būti atliekama ne teismo posėdžių salėje, o vaiko poreikiams pritaikytoje vietoje. Dėl to pasitarkite su kaltinimą palaikančiu prokuroru. Vilniuje specialiai vaikų apklausoms pritaikyti kambariai yra Paramos vaikams centre ir Vyriausiame policijos komisariate.

Galima drąsiai teigti, kad tai, ar prieš posėdį vaikas prie teismo salės nesusitiks su kaltinamuoju, labiausiai priklausys nuo Jūsų.

Prieš teismo posėdį galite paprašyti, kad vaikui būtų leista laukti kurioje nors kitoje teismo patalpoje. Dėl to iš anksto kreipkitės į prokurorą, teisėją ar teismo posėdžio sekretorių.

Į teismo posėdį visi jo dalyviai paprastai kviečiami tuo pačiu metu. Kartais vaikui savo eilės liudyti gali tekti palaukti. Verta atsinešti žaidimą arba knygelę – ką nors, kuo vaikas galėtų užsiimti. Taip pat pasirūpinkite užkandžiais ir gėrimais. Jei teismo pastate yra gėrimų automatas, nepamirškite monetų. Mažesni vaikai dažnai į teismą atsineša mėgstamą pliušinį meškiuką ar kitą žaislą, vyresnieji kišenėn įsideda kokį nors jiems ypatingai svarbų daiktą.

Svarbu. Geriausiai vaiką apsaugosite, jei dar ikiteisminio tyrimo metu paprašysite prokuroro jį apklausti pas ikiteisminio tyrimo teisėją. Tada vaikui greičiausiai nereikės liudyti teisme.

■ Klausimai

Teisme vykstančios apklausos pradžioje liudytojui klausimus pateikia teisėjas. Teismo posėdžio pirmininkui leidus po to klausti gali prokuroras, kaltinamasis ir advokatai, byloje dalyvaujantis psichologas ar Vaiko teisių apsaugos skyriaus atstovas. Jei esate nukentėjusio vaiko atstovas, taip pat turite teisę klausinėti. Jei esate liudijančio vaiko tėvas, motina ar globėjas, klausimų savo vaikui galite užduoti tik teisėjui leidus.

■ Stebėtojai

Teismo posėdžiai paprastai yra vieši, todėl visuose teismuose yra vietos publikai ir posėdžio metu galiniuose suoluose gali sėdėti žmonių, kurie klausysis liudytojų parodymų. Kai teisme nagrinėjamos seksualinės prievartos bylos, proceso dalyvių prašymu teismas gali nuspręsti bylą nagrinėti neviešai, t.y. į salę nebus įlei-

džiami pašaliniai žmonės. Jei esate nukentėjusio vaiko atstovas, nepriklausomai nuo nagrinėjamos bylos pobūdžio, taip pat galite pateikti teisėjui tokį prašymą. Sprendimą nagrinėti bylą neviešai teisėjas gali priimti ir pats.

Klausimas: Viskas taip sunku ir sudėtinga. Ar mano vaikas apskritai privalo liudyti teisme? Juk jis jau viską pasakė tyrimo metu.

Atsakymas: TAIP

Lietuvoje teismas bylą turi išnagrinėti, vadovaudamasis betarpiškumo principu. Tai reiškia, kad teisėjai privalo tiesiogiai išgirsti nukentėjusių ir liudytojų parodymus.

Jaunesnio kaip aštuoniolikos metų nukentėjusiojo apklausoje turi dalyvauti jo įstatyminis atstovas. Tokio amžiaus nukentėjusysis ir jo įstatyminis atstovas teismo nutartimi gali dalyvauti ne visą bylos nagrinėjimo laiką. Jei jaunesniam kaip aštuoniolikos metų nukentėjusiajam dėl apklausos teisme gali būti psichinė trauma ar kitokių sunkių pasekmių, nukentėjusysis teisiama jame posėdyje gali būti neapklausiamas. Šiuo atveju teisme turi būti balsu perskaitomi parodymai, nukentėjusiojo duoti ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Jei jaunesniam kaip aštuoniolikos metų liudytojui dėl apklausos teisme gali būti psichinė trauma ar kitokių sunkių pasekmių, į teisiama jį posėdį šis liudytojas nešaukiamas, o teisme balsu perskaitomi jo parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Tėvai negali nesutikti, kad teisėjas apklaustų vaiką. Bet apklausa gali vykti ir ne teisme. Taip pat nėra minimalios amžiaus ribos, nuo kurios vaikas gali būti liudytojas. Jei kyla abejonų, ar vaikas dėl savo amžiaus ar raidos lygio gali liudyti, prokuroras ikiteisminio tyrimo metu arba teisėjas teismo proceso metu liepia atlikti psichologinę ekspertizę, kuri tai nustatytų.

Svarbu. Reikia nepamiršti, kad vaikas (kaip ir suaugęs žmogus), tapęs artimiausio šeimos nario padarytos nusikalstamos veikos liudytoju arba auka, turi teisę atsisakyti duoti parodymus prieš tą žmogų ir policijos pareigūnui, ir prokurorui, ir teismui.

Klausimas: Kaip elgtis teismo procesui pasibaigus?

Atsakymas:

Išėjus iš teismo, verta vaikui pasiūlyti ką nors, kas jį pradžiugintų, tačiau tą dieną vaikai dažnai būna labai išvarginti apklausos. Nežadėkite vaikui dovanų ar malonumų už tai, kad jis „gerai pasirodys“ teisme. Kai dalyvaujate teisme kaip liudytojas, svarbu ne tai, ar „gerai“, ar „blogai“ pasirodote. Svarbu pasakyti tiesą. Pagirkite vaiką už tai, kad teismui pasakė visą tiesą, įvertinkite jo pastangas.

Kai kurie vaikai ima kaltinti save, jei teismas išteisina kaltinamąjį. Jie mano, kad parodymus davė „nepakankamai gerai“. Vaikui, iškvieštam būti liudytoju, gali atrodyti, kad kaltinamąjį išteisinantis nuosprendis reiškia, jog teismas įtaria vaiką melavus.

Vaiką taip pat gali labai prislėgti apkaltinamasis nuosprendis, ypač jei nuteistas yra vaikui artimas žmogus.

Užtikrinkite vaiką, kad svarbu yra tik tiesa. Pasakykite jam, kad jis tikrai negali būti atsakingas už teismo sprendimus. Leiskite vaikui išsakyti visus jausmus, nesvarbu, ar jis pyksta ant kaltininko, ar jį myli. Tai tikrai yra normalu ir vaikai dažnai atsiduria tokiose jausmų sūpuoklėse. Svarbiausia, niekaip neparodykite vaikui, kad dėl ko nors jam nepritariate.

BYLOS NAGRINĖJIMO REZULTATAI

Paprastai teisme bylų nagrinėjimas trunka kelias dienas, o pertraukos tarp atskirų posėdžių gali užsitęsti kelias savaites ar mėnesius. Viskas priklauso nuo to, ar sudėtinga yra byla, taip pat ir nuo kitų aplinkybių, pvz., liudytojas gali susirgti ir neateiti teismo nurodytu laiku. Kada bus kitas teismo posėdis, sužinosite tiesiog teismo salėje arba Jums bus pranešta paštu. Išnagrinėjus bylos įrodymus ir baigus posėdį teismas išeina priimti nuosprendį, kurį skelbia per įstatymo nustatytą terminą.

Sprendimus dėl kaltinamojo kaltės arba nekaltumo, taip pat ir dėl bausmės dydžio, priima teisėjai, jei byla nagrinėja keli teisėjai, teisėjų kolegija. Teismas, priimdamas sprendimą, remiasi baudžiamojo kodekso nuostatomis ir skiria bausmę pagal tokiai nusikalstamai veikai numatomas sankcijas.

Svarbu. Jei nuteistasis, prokuroras, privatus kaltintojas ir nukentėjusio vaiko atstovas nesutinka su teismo nuosprendžiu, jie turi teisę į apeliaciją ar kasaciją.

Jei nesutinkate su teismo nuosprendžiu, turite teisę per dvidešimt dienų nuo jo paskelbimo dienos (skaičiuojant nuo kitos po nuosprendžio paskelbimo dienos) pateikti apeliacinį skundą. Šio termino negalima praleisti, todėl, jei teismo posėdyje nedalyvavote, būtinai turite žinoti teismo sprendimo paskelbimo datą.

Jei nesutinkate su įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu ar teismo nutartimi, turite teisę per tris mėnesius nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos (skaičiuojant nuo kitos po įsiteisėjusio nuosprendžio ar nutarties paskelbimo dienos) pateikti kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Šio termino taip pat negalima praleisti. Jei dėl pateisinamų priežasčių praleidote apskundimo terminą turite teisę prašyti nuosprendį priėmusį teismą apskundimo terminą atstatyti.

Teisės skųsti teismo procesinius sprendimus apeliacine ir kasacine tvarka neturi teisės liudytojas ir jo atstovai.

Teismo sprendimo nuorašą gausite nuosprendžio paskelbimo dieną, žodžiu ar raštu to paprašęs teisėjo.

Apeliaciniam ir kasaciniam skundui yra keliami tam tikri reikalavimai, tad būtų protinga kreiptis į advokatą.

KAI VAIKAS DALYVAUJA CIVILINIAME PROCESU

Civiliniame procese (kuomet yra nagrinėjamos civilinės bylos: dėl ginčų dėl vaikų, dėl įvaikinimo, kt.) vaikas taip pat gali dalyvauti kaip liudytojas.

Klausimas: Kokias teises turi mano vaikas, dalyvaudamas civiliniame procese?

Įstatymo lygmenyje vaiko apklausai nėra skiriama tiek dėmesio kaip baudžiamojo proceso atveju. Civilinės bylos skiriasi nuo baudžiamųjų bylų savo pobūdžiu. Čia žymiai rečiau sutinkamas smurtinių įvykių aplinkybių nagrinėjimas, civiliniame procese apskritai nėra tokio proceso dalyvio kaip nukentėjusysis, kaltinamasis ir t. t.

Civilinio proceso kodekso (CPK) 194 straipsnis, nustatantis nepilnamečio liudytojo apklausos ypatumus, įtvirtina kelias pagrindines vaiko – liudytojo apsaugos nuo galimo neigiamo kitų asmenų poveikio proceso metu garantijas. Čia numatyta ir teismo pareiga (vaiko nuo 16 iki 18 metų apklausos atveju – teisė) kviešti dalyvauti vaiko įstatyminius atstovus, teisė kviešti pedagogą arba valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovą, taip pat, teismo teisė vaiko apklausos metu pašalinti iš posėdžių salės bet kurį asmenį.

Civilinės bylos nagrinėjimo metu egzistuoja procesinė galimybė apklausti vaiką specializuotame vaikų apklausos kambaryje. Nustatyta, kad žodinis bylos nagrinėjimas gali vykti ir ne teismo, nagrinėjančio bylą, patalpose, jeigu kitoje vietoje byla bus lengviau išnagrinėti (...). Sąvoka „lengviau išnagrinėti“ apima ir tokį procesinį momentą, kaip mažiau sudėtingas, visapusiškesnis įrodymų surinkimas. Tai reiškia, kad jeigu yra pagrindas manyti, kad vaikas duos išsamesnius, nuoširdesnius parodymus ne teismo posėdžio salėje, o, pvz., specializuotame apklausos kambaryje, teismas, motyvuotu proceso dalyvio prašymu gali organizuoti vaiko apklausą tokiaame kambaryje.

Tam tikras vaiko dalyvavimo civiliniame procese nuostatas įtvirtina ir Civilinis kodeksas (CK). Teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų (vaiko gyvenamosios vietos, tėvų bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo, išlaikymo priteisimo ir kt.), privalo išklausti vaiką, sugebantį išreikšti savo pažiūras, ir išsiaiškinti vaiko norus.

Nagrinėjant ginčus dėl vaikų, būtinas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos dalyvavimas. Valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, ištyrusi šeimos aplinkos sąlygas, pateikia teismui išvadą dėl ginčo. Kai vaikai yra itin maži (orientacijai – jaunesni kaip 10 metų), teismas, pavesdamas Vaiko teisių apsaugos

institucijai pateikti išvada, taip pat prašo išvadoje išreikšti nuomonę, ar vaikas, pagal savo socialinę brandą ir konkrečios bylos aplinkybes, galėtų išreikšti teisme savo pažiūras dėl nagrinėjamos bylos aplinkybių.

Nusprendęs išklausti vaiką teismo posėdyje, teismas kviečia vaiką į teismo posėdį per vaiko įstatyminius atstovus. Tokiu atveju vaikas neįgauna liudytojo statuso byloje, tačiau visos aukščiau minėtos vaiko–liudytojo procesinės garantijos turėtų būti taikomos ir vaikui, pakviestam į teismo posėdį išreikšti savo nuomonę.

Vaikui rengiantis liudyti teisme, nagrinėjant civilinę bylą ar išreikšti savo nuomonę, iš esmės gali būti taikomos visos rekomendacijos kaip ir vaikui dalyvaujant baudžiamajame procese.

KAIP PADĖTI VAIKUI, DALYVAUJANČIAM TEISINIAME PROCESU

Klausimas: Mano vaikas kviečiamas liudyti. Ar reikia jam ką nors pasakyti, kad nuraminčiau?

Atsakymas: TAIP

Jei vaikas tapo nusikalstamos veikos auka arba jos liudytojas, paaiškinkite jam, kad:

- jis pasielgs teisingai, jei policijos pareigūnui, prokurorui ir teisėjui papasakos, kas atsitiko;
- jis nėra kaltas dėl to, ką padarė kitas žmogus;
- tiesą kalbantis liudytojas nedaro nieko blogo;
- liudytojais yra labai svarbūs, nes padeda teisėjui priimti teisingą sprendimą.

Klausimas: Man atrodo, kad mano vaiką kažkas slegia, jis susirūpinęs. Ar reikia klausinėti, dėl ko jis kremtasi?

Atsakymas: TAIP

Raginkite vaiką pasipasakoti, kas jį slegia. Galbūt jis susirūpinęs dėl ko nors, ko jūs nežinote. Išklauskite vaiką ir rimtai žiūrėkite į viską, ką jis sako, pabandykite sušvelninti jo nuogastavimus. Skirkite jam daugiau dėmesio ir laiko, tačiau neverskite nuolat grįžti prie skausmingų išgyvenimų.

Vaikui ramiau, kai tokiu sunkiu laikotarpiu laikomasi įprasto dienos režimo, todėl nereikia planuoti jokių įvykių, kurie ardytų ar smarkiai keistų vaiko dienotvarkę – kraustymosi, mokyklos keitimo, išvykų ir panašiai.

Teisiniame procese parodymus duodantys vaikai dažniausiai bijo:

- **teismo, prokuratūros ar policijos patalpose sutikti kaltinamąjį**
Jei vaikas bijo tokio susitikimo, prokurorą dėl to įspėkite prieš teismo posėdį ar kitą proceso veiksmą, kuriame dalyvaus vaikas. Kai liudija vaikas, teismai gali taikyti specialias taisykles.
- **kad bus nubaustas ar net uždarytas į kalėjimą, jeigu papasakos, kas atsitiko**
Užtikrinkite vaiką, kad liudytojas tik turi pasakyti tiesą. Liudytojas, kalbantis tiesą, nedaro nieko blogo, todėl negali būti nubaustas.
- **kad per teismo posėdį ar kitą proceso veiksmą atsitiks kas nors nesmagaus**
Vaikas turi atidžiai išklausti kiekvieną klausimą ir, jei žino kaip, atsakyti. Vaikui reikia paaiškinti, kad jei nesupranta klausimo arba nežino, ką atsakyti, turi taip ir pasakyti teisėjui, prokurorui ar policijos pareigūnui, kuris vadovauja atitinkamam proceso veiksmui. Dėl to jo niekas nebars ir nebaus. Vaikas turi teisę prašyti pakartoti klausimą.
Vaikas bet kada gali prašyti teisėjo arba posėdžio metu su juo esančio psichologo pagalbos. Priminkite vaikui, kad jis gali prašyti pertraukos, jei, pvz., susijaudins arba jam reikės į tualetą.

■ ką nors pamiršti ar supainioti

Vaikas taip pat gali jaudintis dėl to, kad anksčiau policijai, teismui nepasakė visko arba kad dabar ko nors neprisimena. Jis gali išsigąsti arba sutrikti. Jei taip nutiktų, kiekvieną kartą, kai vaikas nesugebės atsakyti, nuraminkite jį ir skatinkite tą pasakyti teisėjui.

Klausimas: Mano vaikas keistai elgiasi. Ar taip gali nutikti dėl artėjančių teisinių procedūrų?

Atsakymas: TAIP, gali.

Daugumai liudytojų būna neramu. Kai kurie vaikai jaudinasi taip stipriai, kad pasikeičia jų elgesys. Gali atsitikti, kad vaikas:

- atrodys sunerimęs dėl nusikalstamos veikos arba teisinių procedūrų,
- kaltins save ir jausis atsakingas už kito padarytą nusikalstamą veiką,
- kaltinamajam jaus prieštarigus jausmus, pvz., pyks ant kaltinamojo, bet tuo pačiu metu bijos, kad kaltinamasis bus nubaustas. Taip gali nutikti, jei kaltinamasis yra šeimos narys arba artimas pažįstamas,
- taps užsidaręs arba agresyvus,
- nesugebės susikaupti, atlikdamas užduotis,
- šlapinsis naktimis, blogai miegos, bijos tamsos ir praras apetitą.

Klausimas: Ar vaikui iš anksto pasakyti apie numatomas teisines procedūras?

Atsakymas: TAIP

Jei vaikas nelauktai atsidurs netikėtoje ir sunkioje padėtyje, jam bus dar sunkiau. Ir Jūs, ir vaikas jausitės daug tvirčiau, jei žinosite, ko galima tikėtis prieš procesą ir jo metu. Vaikas galės Jums pasisakyti, dėl ko jam neramu, ir paklausti, kas jam rūpi. Atsakykite vaikui į klausimus paprastais ir jam suprantamais žodžiais. Jeigu Jums pačiam/pačiai kyla klausimų, aptarkite juos su prokuroru, advokatu, psichologu, teikiančiu pagalbą vaikui ar kitu specialistu.

Kelios dienos prieš teismo posėdį ar kitą proceso veiksmą, galite nusivesti vaiką į vietą, kurioje vyks procedūra. Parodykite vaikui, kaip atrodo pastatas, koridoriai ir posėdžių salė.

Kartu su vaiku galite perskaityti knygėlę „Aš einu į teismą“, kurioje vaikams ir paaugliams suprantamais žodžiais parašyta, kas yra teismas, apklausa, kokie žmonės dalyvauja apklausoje, kaip reikia elgtis teisme, kaip pasiruošti ir nusiraminti prieš artėjančią apklausą.

Taip pat, kartu su vaiku galite apsilankyti internetiniame puslapyje

www.vaikystebesmurto.lt,

kur rasite informacijos vaikams ir globėjams apie tai, kaip pasiruošti laukiančioms teisinėms procedūroms.

SPECIALISTŲ PAGALBA

Klausimas: Man neramu dėl vaiko. Ar belaukiant proceso jam gali padėti specialistas?

Atsakymas: TAIP

Atsiminkite, kad vaikui labiausiai reikia artimųjų paramos. Kad geriau suprastumėte vaiką ir jam padėtumėte, patys pakalbėkite apie jo padėtį su psichologu.

Galbūt nuspręsite kreiptis į psichologą arba psichoterapeutą. Ar tokia pagalba reikalinga, spręsite tik Jūs ir Jūsų vaikas, o ne policija, prokuratūra arba teismas. Tačiau jei vaikas lankosi pas terapeutą, šioms institucijoms reikia apie tai pranešti.

Psichologas, dirbantis su vaiku prieš teisinį procesą ir jo metu, gali jam padėti įveikti sunkumus, iškylančius dalyvaujant baudžiamajame procese.

Kartais vaiko parodymai nuvertinami dėl to, kad vaikas prieš procesą buvo gydomas. Todėl psichologui reikia pranešti, kad vaikas bus liudytojas, ir jis parinks tinkamą terapijos rūšį.

Svarbu žinoti, jog tokioje padėtyje esančiam vaikui terapeutas negali užtikrinti visiško konfidencialumo, nes pats gali būti iškviestas liudyti teisme, papasakoti apie vaiką ir jam taikytą gydymą.

Policija, prokuratūra arba teismas savo iniciatyva taip pat gali paskirti psichologinę vaiko ekspertizę. Tokia ekspertizė nėra gydymas, ji reikalinga geriau pažinti vaiką ir atlikti efektyvesnę apklausą.

Klausimas: Ši padėtis sunki ir man pačiam. Ar aš – tėvas, motina, globėjas, globėja – galiu gauti psichologinę pagalbą?

Atsakymas: TAIP.

Jei reikia, kreipkitės pagalbos.

Paramos tokiu metu reikia daugeliui tėvų ir globėjų. Jums gali padėti Jūsų mieste psichologinę ir socialinę paramą teikiantys centrai bei organizacijos. Turite teisę jausti pyktį, baimę arba gėdą, bet nepamirškite, kad emocijos užkrečiamos. Galbūt Jums bus sunku visą laiką slėpti savo jausmus. Bet jei vaikas pastebės Jūsų pyktį, įtampą arba nerimą, galite jį išgąsdinti. Jis gali pamanyti, kad ant jo pykstate ar dėl jo kenčiate. Įtikinkite savo vaiką, kad jo niekuo nekaltinate.

KUR KREIPTIS PAGALBOS

Savivaldybių Vaikų teisių apsaugos tarnybos skyriai (VTAS)

(kontaktų teirautis savivaldybių administracijose arba www.socmin.lt)

Vilniuje: Konstitucijos pr. 3, LT-09601, Vilnius, tel. (8 5) 211 2023, (8 5) 211 2567

Valstybės garantuojama teisinė pagalba savivaldybėse

(kontaktų teirautis savivaldybių administracijose arba www.teisinepagalba.lt);

Vilniuje: Vilniaus m. savivaldybė, Konstitucijos pr. 3, LT-09601, Vilnius, tel. (8 5) 211 2744

Socialinės paramos centrai

(kontaktų teirautis savivaldybių administracijose)

Vilniuje: Kauno g. 3/26, LT-03212, Vilnius, tel. (8 5) 213 3663, el. paštas: info@spcentras.lt

Psichologinės – pedagoginės tarnybos

(veikia kiekviename mieste)

Vilniuje: A. Vivulskio g. 2A, LT-03220, Vilnius, tel. (8 5) 265 0912, (8 5) 265 0908
el. paštas: rastine@ppt.vilnius.lm.lt

Vilniaus universiteto Teisės klinika

Vilniaus g. 25, LT-01119, Vilnius, tel. (8 5) 231 2800, (8 5) 231 2801
el. paštas: teisės.klinika@tf.vu.lt;
www.teisesklinika.lt

MRU Teisinės pagalbos centras

Daukanto a. 1, Šv. Kryžiaus namai, LT-09601, Vilnius, tel. (8 5) 269 1014

VšĮ Paramos vaikams centras

Latvių g. 19A, LT-08113, Vilnius, tel. (8 5) 271 5980, mob. 8 611 43 567,
el. paštas: pvc@pvc.lt; www.pvc.lt

VšĮ VUVL filialas Vaiko raidos centras

Vytauto g. 15, LT-08118, Vilnius, tel. (8 5) 273 1422, el. paštas: raida@raida.lt;
www.raida.lt

Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyriaus tel. (8 5) 275 7564

Vilniaus m. motinos ir vaiko pensionas

Vytenio g. 45, LT-03208, Vilnius, tel. (8 5) 233 2508 (krizių tarnyba, visą parą), (8 5) 233 3619 (administracija),
el. paštas: ndirsien@takas.lt

VšĮ Jaunimo psichologinės paramos centras

Rasų g. 20, Vilnius, tel. (8 5) 231 3437

Budintis psichologas darbo dienomis 16–20 val. teikia nemokamas konsultacijas be išankstinės registracijos, el. paštas: info@jppc.lt, www.jppc.lt

VšĮ Saugaus vaiko centras

Nemuno g. 31-3, LT-44295, Kaunas, tel. (8 37) 33 2410,
el. paštas: svcentras@takas.lt

Vaikų gerovės centras „Pastogė“

P. Plechavičiaus g. 21, LT-49260, Kaunas, tel. (8 37) 31 3912,
el. paštas: pastoge@kalnieciai.lt

Kauno apskrities moterų krizių centras

Juozapavičiaus pr. 77, LT-45264, Kaunas, tel. (8 37) 34 0027,
el. paštas: kriziucentras@kamkc.lt, www.kamkc.lt

VšĮ Šeimos santykių institutas

L. Zamenhofo g. 9 / Kurpių g. 10, LT-44287, Kaunas, tel. (8 37) 75 0935,
el. paštas: pagalba@ssinstitut.lt

Psichologinės paramos ir konsultavimo centras

K. Petrausko g. 19A, LT-44162, Kaunas, mob. 8 680 97 611,
el. paštas: ppkcentras@yahoo.com

Lietuvos agentūros „SOS vaikai“

Panevėžio skyrius

Rožių g. 19 (Šeimos namai), Projektuotojų g. 20A (Vaikų paramos namai), Panevėžys, mob. 8 685 65 540, tel. (8 45) 57 6544, el. paštas: paramosnamai@gmail.com

Marijampolės socialinės pagalbos centras

Bažnyčios g. 19, Marijampolė, tel. (8 343) 55 426,
el. paštas: soc.centras@mail.lt

Marijampolės apskrities moterų namai – krizių centras

Bažnyčios g. 37, Šakiai, mob. 8 617 23 130
el. paštas: moteru.namai@gmail.com, www.moterunamai.lt

Utenos vaikų socialinės paramos ir ugdymo centras

J. Tumo-Vaižganto g. 50, LT-28180, Utena, tel. (8 389) 61 623, (8 389) 61 792, (8 389) 61 791,
el. paštas: ucentras@ugdymas.utena.lm.lt

VšĮ Telšių krizių centras

Respublikos g. 1, Telšiai, LT-5610, tel. (8 444) 74 282,
el. paštas: kriziucentras@gmail.com

VšĮ Plungės vaikų globos agentūra „Cyrulis“

Vyrauto g. 23, LT-90123, Plungė, tel. (8 448) 71 594,
el. paštas: cyrulis@takas.lt, www.cyrulis.lt

Raseinių krizių centras

Maironio g. 7, Raseiniai, mob. 8 620 40341, el. paštas: rkc@info.lt

Psichologinės pagalbos telefonas

„Jaunimo linija“ Tel. 8 800 28 888

Psichologinės pagalbos telefonas „Vaikų linija“

Tel. 116111 (kasdien 11–21 val.)

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Kartais vaikams tenka dalyvauti teisiniame procese:

jie kviečiami papasakoti, kas jiems atsitiko, ką jie matė ar girdėjo, išsakyti savo nuomonę, sprendžiant su jais susijusius klausimus.

Dalis vaikų nebijo dalyvauti teisinėse procedūrose, gerai jaučiasi liudytojo vaidmenyje, tačiau kitiems vaikams tai kelia daug įtampos ir sunkių išgyvenimų. Jie gali jaustis tarsi padarę ką nors blogo, jiems gali reikėti Jūsų pagalbos. Šioje knygelėje pateikiame praktinių patarimų, kaip padėti vaikams pasiruošti jų laukiančioms teisinėms procedūroms. Čia taip pat rasite patarimų suaugusiems, kuriems vaikų dalyvavimas teisiniame procese kelia rūpestį ar nerimą. Jei patys žinosite, ką daryti ir ko tikėtis vykstant teisinėms procedūroms, lengviau apsaugosite savo vaiką.